

Slikanje i crtanje u dječjem vrtiću kao podrška razvoja motorike

---

Tominac Svilkos, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:279513>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

IVANA TOMINAC SVILOKOS

**SLIKANJE I CRTANJE U DJEČJEM
VRTIĆU KAO PODRŠKA RAZVOJA
MOTORIKE**

Diplomski rad

Zagreb, veljača 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

IVANA TOMINAC SVILOKOS

**SLIKANJE I CRTANJE U DJEČJEM
VRTIĆU KAO PODRŠKA RAZVOJA
MOTORIKE**

Diplomski rad

MENTOR: prof. dr. art Balić Šimrak Antonija

Zagreb, veljača 2022

Sadržaj

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
2. LIKOVNI ODGOJ DJECE U PREDŠKOLSKOJ DOBI	4
2.1. Dječji crtež i izražavanje dječje kreativnosti	4
2.2. Podjela likovnih tehnika prema područjima	6
2.3. Likovne tehnike slikanja i crtanja u predškolskoj dobi	6
2.4. Faze crtanja i slikanja kod djece predškolske dobi	7
2.5. Važnost likovnog razvoja djece	10
3. RAZVOJ MOTORIKE KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	11
3.1. Načela i slijed motoričkog razvoja	11
3.2. Motorički razvoj djece od 1. – 7. godine	12
3.3. Motoričke sposobnosti i poticajna okolina	15
3.4. Važnost pravilnog motoričkog razvoja kod djece	16
4. CRTANJE I SLIKANJE KAO PODRŠKA RAZVOJU MOTORIKE	18
4.1. Znakovi, simboli i piktogrami/ideogrami kao jedinstven aspekt dječjeg likovnog izraza	18
4.2. Tehnika crtanja i razvoj fine motorike kod djece	19
4.3. Tehnika slikanja i razvoj fine motorike kod djece	20
4.4. Analiza dječjeg likovnog uratka s aspekta razvoja motorike	21
5. ANALIZA DJEČJIH RADOVA	22
6. ZAKLJUČAK	43
7. LITERATURA	45
8. PRILOZI	47
Izjava o izvornosti diplomskog rada	48

SAŽETAK

U radu se istražuje crtanje i slikanje kao podrška razvoja motorike kod djece rane i predškolske dobi. Analiziraju se likovne tehnike i likovna područja, faze crtanja prema dobi djece i važnost likovnog odgoja.

Naglasak ovog rada je na važnosti crtanja i slikanja kao podrška motoričkom razvoju kroz znakove, simbole i piktograme kao jedinstven aspekt dječjeg likovnog izraza.

Motorika kod djece usko je povezana s dječjim psihičkim razvojem kao i likovnim izričajem. U radu se istražuje dječji crtež kao izraz dječje kreativnosti likovne tehnike prema područjima, faze crtanja i slikanja kod djece predškolske dobi i važnost likovnog razvoja djece.

Praktični dio rada odnosi se na analizu dječjih radova od faze šaranja, držanja olovke cijelom rukom, crtanja bez šablone, faza dodavanja detalja do crtanja po šablona i priči.

Ključne riječi: likovni odgoj kod djece predškolske dobi, likovne tehnike crtanja i slikanja, dječji crtež i istraživanje dječje kreativnosti, faze crtanja i slikanja kod djece predškolske dobi.

SUMMARY

The paper investigates drawing and painting as a support for the development of motor skills in children of early and preschool age. Art techniques, art areas, stages of drawing according to the age of children and the importance of art education are analyzed.

The emphasis of this paper is on the importance of drawing and painting as a support to motor development through signs, symbols and pictograms as a unique aspect of children's artistic expression.

Motor skills in children are closely related to children's mental development as well as artistic expression. The paper investigates children's drawing as an expression of children's creativity in art techniques according to areas, stages of drawing and painting in preschool children and the importance of children's artistic development.

The practical part of the paper refers to the analysis of children's works from the phase of drawing, holding a pencil with the whole hand, drawing without a template, the phase of adding details to drawing according to the drawing according to template and story.

Key words: art education in preschool children, art techniques of drawing and painting, children's drawing and research of children's creativity, stages of drawing and painting in preschool children.

1. UVOD

Djeca se u prvim godinama života intenzivno razvijaju fizički i kognitivno. Opažajući svijet oko sebe dijete uči i usvaja nova znanja i spoznaje te razvija svoju krupnu i finu motoriku. Fina motorika razvija se kroz svakodnevne aktivnosti, dok se kroz crtanje i slikanje razvijaju šaka i prsti. Kroz razvoj djetetovog likovnog izražavanja može se pratiti više procesa, kao što su: razvoj fine motorike ruke, šake i prstiju, stjecanje znanja o okolini te razvoj djetetovih potreba (Balić- Šimrak, 2010). Fina motorika podrazumijeva razvoj mišića ruku, prstiju, pokrete jezika i malih mišića na licu. Kada su navedeni pokreti koordinirani i precizni, fina motorika je u potpunosti razvijena. Važno ju je poticati i razvijati od rane dobi kroz igru i zabavu. Poticanjem razvoja fine motorike utječemo i potičemo razvoj i drugih područja kao što je razvoj govora, jer se oni u mozgu nalaze vrlo blizu. Razvoj fine motorike pomaže djeci da usavrše svakodnevne radnje, npr. odijevanje, vezanje cipela, korištenje pribora za jelo i sl. Pomaže i u pripremi za školu, uči dijete pravilno držati olovku, bojice, kist, rezati škalicama.

Slikanje i crtanje kao likovne aktivnosti kod djece imaju važnu ulogu u svim razvojnim područjima. Kroz likovni rad dijete stvara i prikazuje kreativnost, maštu, izražavanje emocija, razvija sposobnost rješavanja problema pronalaženjem različitih ideja, stvaranjem novih vlastitih ideja i rješenja. Slikanje i crtanje prema gotovim šablonama guši dječju maštu i likovni izričaj, stoga treba djecu pustiti da svakodnevnom igrom, zamišljanjem, sjećanjem, izmišljanjem i mijenjanjem tijeka i kraja priče, pokažu kako se osjećaju i što misle.

Uloga odgajatelja je djeci osigurati materijale i sredstva, motivirati djecu te uskladiti metode i principe rada, a sve ostalo ostaje na djetetovom likovnom izričaju.

Rad je sastavljen od teorijskog dijela istraživanja važnosti slikanja i crtanja te važnosti motoričkog razvoja u ranoj i predškolskoj dobi djeteta.

2. LIKOVNI ODGOJ DJECE U PREDŠKOLSKOJ DOBI

Likovni odgoj kod djece predškolske dobi je vrlo važan za cjelokupni razvoj djeteta. Dijete se kroz likovne aktivnosti izražava i komunicira o vlastitim mislima i osjećajima te izražava i vlastite potrebe. Kod vrlo male djece koja još uvijek nemaju razvijen fokus pažnje likovni odgoj potiče upravo vježbanje zadržavanja pažnje. Likovno izražavanje i aktivnosti kod djece potiču razvoj koncentracije. Osim što je djeci vrlo zabavno i zanimljivo ono utječe na njihovu kreativnost a ujedno potiče razvijanje mišljenja i spoznaje o rješavanju problema.

Likovne aktivnosti kod djece, bilo da su spontane ili planirane od strane odgojitelja, imaju za cilj razvijanje zajedništva unutar skupine, suradnju i izražavanje emocija.

2.1. Dječji crtež i izražavanje dječje kreativnosti

Dijete istražuje likovnost od trenutka kad se rodi i kad krene istraživati svijet oko sebe (Balić- Šimrak, 2010, 16-17). Najprije s ručicama istražuje sve što ga okružuje na način da dotiče predmete i pronosi ih ustima kako bi ih dalje istražilo slinom i okusom. Prvi dječji crtež nastaje nekoliko mjeseci poslije rođenja.

Corrado Ricci je poznati talijanski filozof ali i pjesnik koji je još u 19. stoljeću prvi identificirao dječji crtež kao takav. Naime, on je originalnost i autentičnost dječjeg crteža zapazio s motiva ulične umjetnosti. Ricci je davne 1887. objavio knjigu o dječjoj umjetnosti koja je nosila naziv *Dječja umjetnost* te je analizirala dječje crteže (Anning i Ring, 2004 prema Balić- Šimrak, 2010).

Nekoliko desetaka godina poslije autor G. H. Luquet je objavio knjigu *Dječje crtanje* gdje je prvi put do tada u povijesti prepoznao i opisao faze dječjeg likovnog razvoja.

Frank Cizek je zaslužan za metodički pristup likovnom odgoju te ga se s pravom naziva ocem kreativnog likovnog poučavanja. Frank Cizek je živio i djelovao na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće te je koristio metodu poticanja djece da stvaraju likovne radove slijedeći vlastitu maštu. Cizek je također bio glasoviti suvremeni umjetnik secesije te je 1897. godine pokrenuo vlastitu školu u kojoj poučava po načelu:

„Pustimo djecu da rastu, razvijaju se i steknu zrelost...”(Balić- Šimrak, 2010). Treba naglasiti da je Cizek djecu ohrabrivao da crtaju i stvaraju prema vlastitom nahodjenju i prema vlastitoj motivaciji. Njegov pristup bio je revolucionaran i dao je veliki doprinos razvoju proučavanja dječje osobnosti.

Cizekovo nasljeđe potaknulo je druge pedagoge da slijede njegove ideje pa su se tako u Italiji pojavili Reggio Emilia i Loris Malaguzzi s programom *Stotinu jezika djece* čija je okosnica spontana ekspresija i kreativnost djeteta bez uplitanja odraslih (Balić-Šimrak, 2010).

U 20. stoljeću sredinom 20-tih godina, psiholog dječje razvojne psihologije Jean Piaget u knjizi „Jezik i misli djeteta“ iznosi svoje stajalište da je za dijete nabolje da samostalno i slobodno istražuje sve oko sebe (Berk, 2008). Piaget također smatra da je dječji crtež odraz intelektualnog razvoja djeteta (Balić- Šimrak, 2010). U to vrijeme se javlja i interes za dječji crtež od strane dječjih psihologa. Dječje crtanje dobiva na značenju jer psiholozi i pedagozi počinju vjerovati da ono odražava unutrašnji svijet i misli djeteta.

Za crtanje se počelo govoriti kako je to jedan od najiskrenijih načina kojima dijete izražava svoje osjećaje i razmišljanja te da kreativni likovni izraz može predočiti unutrašnji svijet čovjeka. Florence Goodenough (1926) u vlastitoj knjizi *Mjerenje inteligencije na temelju crteža* predstavila je test *Nacrtaj čovjeka* s kojim je prva primijenila dječji crtež kao mjeru inteligencije djeteta (Balić-Šimrak, 2010). U navedenom je testu zadatak djeteta da nacrtaju ljudsku figuru, a stupanj dječjeg intelektualnog razvoja određuje se prema vjernosti crteža i prema broju prikazanih detalja (Balić- Šimrak, 2010).

Poslije je i John Buck (1948) razvio nadopunjeni test *Kuća – Drvo - Čovjek* na temelju kojeg se o inteligenciji djeteta procjenjuje prema njegovom crtežu kuće, drveta i čovjeka. U tom testu dijete treba ono što je nacrtalo i objasniti (Balić- Šimrak, 2010).

Karen Machover (1949) napravila je korak naprijed u primjeni crteža: razvila je test *Crtež ljudske figure* i primijenila ga kao mjeru emocija i osobina ličnosti (Balić- Šimrak, 2010).

Cathy Malchiodi (1998) u knjizi *Razumijevanje dječjeg crteža* navodi kako je dječji crtež multidimenzionalan, s obzirom da se u njemu odražava dječje osobno iskustvo i osjećaji, njegov stupanj razvoja, sociokulturni utjecaji i kontekst u kojem djeca stvaraju (Balić-Šimrak, 2010).

Suvremeni pedagog John Matthews u svojim istraživanjima snima djecu kako crtaju te zapaža mnoge popratne pokrete prilikom samog crtanja. Nadalje, Whitbread i Leeder su u svojim istraživanjima i analizama dječjeg crteža uočili da dječji crteži kako dijete odrasta postaju nalik crtežima u odraslih osoba te postavljaju ozbiljna pedagoška pitanja o tome trebaju li odrasli poučavati djecu kako crtati (Anning i Ring, 2004).

Danas se svi pedagoški stručnjaci slažu da dječji crtež predstavlja vjerodostojan pokazatelj dječjeg razvoja. Djetetu se dok crta aktiviraju sva osjetila. Ono treba imati određene motoričke sposobnosti kako bi uhvatilo olovku. Način na koji dijete drži olovku dok crta, također mnogo govori o stupnju njegovog motoričkog razvoja. Crtež je povezan i s govorom, jednom riječju dječji crtež govori o cjelokupnom razvoju djeteta: grafomotoričkom, spoznajnom i emocionalnom.

2.2. Podjela likovnih tehnika prema područjima

Prema Balić-Šimrak, (2010) likovne tehnike mogu se podijeliti na: crtačke (olovka, ugljen, tuš i pero, tuš i drvce, kreda, flomaster, lavirani tuš), slikarske (pastel, akvarel, gvaš, tempera, kolaž, vitraj, mozaik), kiparske (glina, glinamol, plastelin, žica, masa izrađena od brašna i vode, kaširani papir i plastika, papirna pulpa, kombinirane prostorne tehnike oblikovanja), grafičke (monotipija, pečatni tisak, zrcalni tisak), arhitektonske (izrada prostornih maketa), primijenjena umjetnost (keramika, tkanje, slikanje na svili, oblikovanje lutaka), dizajn (oblikovanje plata, čestitki, pozivnica) i novi mediji (rad na računalu, video, fotografija).

2.3. Likovne tehnike slikanja i crtanja u predškolskoj dobi

Sve likovne aktivnosti se mogu podijeliti u spontane i planirane s pomno biranim zadacima i ciljevima, a samim time i s likovnim sredstvima. Dok spontani dječji radovi

odražavaju dječje želje i misli, planirani odražavaju dječju osobnost jer dopuštaju djetetu da izrazi vlastitu kreativnost kroz likovni rad te da usvoji nove likovne tehnike.

Likovne tehnike crtanja i slikanja osnovne su tehnike u likovnom izražavanju predškolske djece te potiču motorički razvoj.

Prema Bodulić (1982) crtačke tehnike dobile su naziv po materijalu i sredstvu kojim se crtač služi. Za vješto rukovanje crtačkim sredstvima potrebno je izvesti vježbe za svaku tehniku posebno, npr. djeca trebaju znati držati likovni alat i upoznati fizička svojstva materijala.

Crtačke tehnike dijele se na suhe i mokre. U suhe tehnike ubrajamo olovku, kredu, ugljen i kemijsku olovku, a u mokre flomaster te sve tehnike rada tušem i ostalim tekućim sredstvima (Jakubin, 1999).

Jakubin (1999) navodi da se djecu predškolske dobi upoznaje s osnovnim slikarskim tehnikama: olovkama u boji, flomasterima u boji, pastelama, akvarelom, gvašem, temperama i kolažem.

2.4. Faze crtanja i slikanja kod djece predškolske dobi

Grgurić i Jakubin (1996) u knjizi *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje djece* objašnjavaju faze likovnog izražavanja prema dobi djeteta.

Faza izražavanja primarnim simbolima (1-3 godina)

Igra je omiljena dječja aktivnost, djeca se igraju i kroz igru razvijaju motoriku i uče o svijetu oko sebe. S dvije godine djeca crtaju primarne simbole koji izgledaju nesređeno i slučajno nacrtani. Dijete u toj dobi grčevito drži olovku i ne miče zglobove pa su mu pokreti neelastični i „grubi”. Crtež djeteta od dvije i tri godine uvelike se razlikuje i vidi se veliki napredak u razvoju motorike. Grgurić i Jakubin (1996) smatraju da je u ovoj ranoj fazi korisnije promatrati dijete dok crta jer se na taj način može uvidjeti djetetov cjelokupni razvoj. Dijete od dvije ili tri godine još uvijek ne može zadržati pažnju dulje od jedne minute te toliko traje i proces izrade djetetova crteža.

Iako dječji crtež u dobi od tri godine izgleda nedorečeno dijete može imenovati crtež što je pokazatelj njegovog spoznajnog i emocionalnog razvoja. To znači da dijete shvaća što je nacrtalo i da je napredovalo u kognitivnom razvoju.

Trogodišnjak ima dužu koncentraciju i više pozornosti posvećuje detaljima i rasporedu objekata koje crta u odnosu na dvogodišnjaka. Razvijenija fina motorika šake i prstiju se ogleda u tome što dijete zna i može nacrtati krug kao prvi oblik a potom i čovjeka kao sklop simbola koji će biti sastavljen od krugova i ravnih linija (Grgurić-Jakubin, 1996).

Veliki spoznajni napredak za dijete je da zna i može nacrtati neki predmet iz njegove okoline. Poslije nekog vremena dijete počinje koristiti boje, obojene linije i plohe, preferirajući tople boje. Dijete u ovoj fazi voli ispuniti papir i nacrtati što više linija i oblika kako bi upotpunilo sliku i nacrtalo doživljaj svijeta koji ga okružuje. Uloga odgojitelja je da djetetu ponudi boje i alate kako bi njima samostalno manipuliralo (Grgurić-Jakubin, 1996).

Faza izražavanja složenim simbolima (4-7 godina)

Temeljna razlika između prve i druge faze izražavanja složenim simbolima je ta što se u prvoj fazi odvija aktivnost crtanja i šaranja, nastajanja određenog likovnog djela a potom se nadovezuje i spoznaja o likovnom djelu. U drugoj fazi izražavanja složenim simbolima prvo nastaju misaone operacije o tome što će se i kako nacrtati, a zatim slijedi samo crtanje i stvaranje likovnog djela. Dijete crta i daje značenje onome što je nacrtalo te na taj način komunicira s roditeljima, odgojiteljima, vršnjacima i samim sobom. Nerijetko razgovara samo sa sobom dok crta komunicirajući s crtežom i svijetom koji stvara na istom. Nacrtani ljudi imaju izraženu glavu, ruke i noge te počinje crtati objekte kao što su: drvo, kuća, životinja. Kako ne razumiju perspektivu i proporcije djeca u toj dobi crtaju likove koji su okrenuti naglavačke i razbacani što često rezultira okretanjem papira. U ovoj fazi djeca na svijet gledaju isključivo iz pozicije sebe i svog viđenja, ne nastoje preslikati stvarni svijet već crtaju onako kako ga vide. Vrlo često crteži prikazuju i ne vizualne pojave kao što su zvuk, pojave iz prirode, skakanje, ples itd. (Grgurić-Jakubin, 1996).

U ovoj fazi izražavanja dijete počinje razumijevati pojam gore-dolje pa tako na donjem rubu papira crta travu a na gornjem oblake. Crtež čovjeka također je potpuniji, pa osim glave, ruku i nogu crta detalje kao što su trup, odjeća itd.

Dijete u ranijoj dobi ne koristi lokalnu boju već boje koje mu se sviđaju iako one nisu odraz stvarnog svijeta. Preferira čiste boje, zapaža kontrast boja a kasnije i tonovi dobivaju na važnosti. Dječja likovna radoznalost je velika i dijete vrlo često prekriva cijeli papir s bojom.

Pred kraj ove faze djeca crtaju realnije crteže gdje su predmeti slični onima iz prirode i stvarnog svijeta, a tu se pojavljuje i šablona. Pojava šablona izaziva prijepore kod stručnjaka međutim šablonizirani objekti znače da ih dijete crta u njihovoj biti. Poanta dječjeg likovnog izražavanja je da dijete sada zaista uživa u slikanju i crtanju (Grgurić-Jakubin, 1996).

Faza intelektualnog realizma(6-11 godina)

Polazak u školu je vrijeme kad se događaju velike promjene za dijete, kaže se da je dijete od šeste do jedanaeste godine u fazi kasnog djetinjstva.

Dijete se želi uklopiti među vršnjake, socijalizira se sve više što se odražava i na likovnom izražaju. Dijete koristi apstraktno mišljenje i maštu te je likovno stvaralaštvo mnogo složenije.

Prema Varljen Herceg, Rončević, Karlavaris (2010) faze likovnog izražavanja predškolskog djeteta su:

Faza istraživanja primarnim simbolima ili faza šaranja razdoblje je od prve do treće godine. Promatrač bi rekao da dijete šara po papiru i slučajno crta različite crte i likove, no nije sve tako kako se čini na prvi pogled. Dijete u ovoj dobi ne drži pravilno olovku što se odražava i na crtežu.

Kako dijete počinje otpuštati olovku koju je do tada držalo grčevito, fina motorika je razvijenija te linije na papiru postaju kružnije, ovalnije. Djetetova pažnja je kratka ali za to vrijeme uživa u praćenju linija koje crta. Ovakav dječji crtež može se promatrati

sa svih strana. Djeca u ovoj fazi najčešće koriste olovku, pastele kredu i slične mekane materijale.

U fazi istraživanja složenim simbolima, ili fazi sheme na crtežu se može prepoznati što je nacrtano. Pojavljuje se čovjek, kuća, cvijet, auto i drugi motivi koji su djetetu poznati iz njegove bliže okoline.

Faza *oblika i pojava* karakteristična je za kasno djetinjstvo. U ovoj fazi djeca prelaze na višu fazu likovnog stvaralaštva. Izražava se likovno-spontano i prirodno prihvaća svijet u kojem sudjeluje i na taj način ga spoznaje.

2.5. Važnost likovnog razvoja djece

Važnost likovnog odgoja je višestruka. Likovni odgoj potiče razvoj kreativnosti, motorike, koncentracije, kognitivnog razvoja. Likovno izražavanje je aktivnost koju djeca vole i koja ih opušta.

Stručnjaci se slažu da je rani likovni odgoj neophodan kako bi djeca razvila grafomotoričke sposobnosti, a posebno sposobnosti fine motorike ruke, prstiju i šake. Likovno eksperimentiranje i istraživanje razvija pažnju i fokus. Kreativnost kao takva ne trpi pravila, treba biti slobodna i kretati se u svim smjerovima. Likovno stvaralaštvo djeci dopušta da budu slobodna i radoznala, da likovno izražavaju svijet oko sebe te kroz emocije izgrađuju osobnost i samopouzdanje.

Balić-Šimrak (2010) smatra da je likovnost vrlo važna za razvoj desne hemisfere mozga koja je zadužena za razvoj mašte, sinteze i slike te pruža ravnotežu u odgojno obrazovnom procesu. Naime, djeca uglavnom razvijaju lijevu polovicu mozga kroz brojke, riječi i logiku, a ti predmeti su oni koji prevladavaju u nastavnom procesu.

Djetetu treba omogućiti da se likovno izražava, da crta, slika, boja, lijepi, slaže i koristi sve likovne tehnike kako bi se izrazilo jer na taj način imamo priliku zaviriti u njegov unutarnji svijet.

3. RAZVOJ MOTORIKE KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Razvoj fine motorike kod djece jednako je važan kao i razvoj grube motorike za cjelokupni razvoj djeteta. Fina motorika odnosi se na pokrete šake i prstiju koji su u uskoj vezi s koordinacijom oka i ruke, dok se gruba motorika odnosi na fizičke aktivnosti u kojima se koriste noge i ruke a razvija se kroz sport i ostale nestrukturirane fizičke aktivnosti.

Sposobnosti koje se ubrajaju u razvoj fine motorike su i manji i sitniji pokreti (hvatanje igle, pincete, rad škalicama). Fina motorika se razvija crtanjem, slikanjem, pisanjem i ručnim radom, dok gruba motorika podrazumijeva vještine hodanja, bacanja, skakanja i slično.

3.1. Načela i slijed motoričkog razvoja

Motoričke sposobnosti razvijaju se svojim redosljedom tijekom rasta i razvoja te uvelike ovise o poticajima i vježbi. Tako razvoj motorike kod dojenčadi dijelimo na pokretljivost i razvoj tjelesnog držanja te hvatanje. Bez držanja i pokretljivosti ne može se razviti sposobnost hvatanja i dohvatanja a motoričke vještine kod dojenčadi slijede jedna drugu. Razvoj tjelesnog držanja kod dojenčadi omogućuje lakše hvatanje predmeta oko sebe (Vasta i sur., 2005).

Motoričke vještine kod dojenčadi se prema Vasta i sur. (2005) događaju prema dva temeljna načela ili smjera:

- 1) proksimodistalnom
- 2) cefalokaudalnom smjeru.

Proksimodistalni smjer znači da dojenče brže stječe kontrolu nad dijelovima tijela koji se nalaze bliže sredini tijela, nego nad onim dijelovima tijela koji su udaljeniji.

Cefalokaudalni smjer znači da dojenče brže stječe kontrolu tijela od glave prema stopalima. Dojenče prvo kontrolira udove potom prste i dlanove. Ovo se najbolje

ogleda u tome što dojenče može okretati glavu lijevo i desno ali ne može držati uspravno glavu kad ga se digne (Vasta i sur., 2005).

Kao što je rečeno u prethodnom tekstu motoričke vještine se odvijaju točnim redosljedom, i ako dijete zaostaje u razvoju s određenim motoričkim vještinama to će utjecati na razvoj svih ostalih vještina te na njegov cjelokupni razvoj.

3.2. Motorički razvoj djece od 1. – 7. godine

Dijete se rađa s određenim mogućnostima koje dalje razvija i unapređuje. Određene sposobnosti i znanja razvijaju se u određenim vremenskim periodima koji su kod svakog djeteta različiti, no uglavnom se odvijaju oko istog vremenskog perioda.

Prilikom procjene motoričkog razvoja djeteta osim vremenskog okvira kada dijete dostiže određenu vještinu, važna je i kvaliteta pokreta.

U nastavku je u tabličnom prikazu navedeno u kojem razdoblju djetetova života treba biti usvojena svaka pojedina motorička vještina.

Prosječna dob pojavljivanja	Motorička vještina	
	Držanje i pokretanje u prostoru	Hvatanje i baratanje predmetima
0 tjedana	ležeći na trbuhu okreće glavu na stranu; ležeći na trbuhu izvodi naizmjenične pokrete nogama, poput pužanja	
6 tjedana	drži glavu uspravno i stabilno kad ga se drži	
2 mjeseca	ležeći na trbuhu diže se na podlaktice, okreće se s boka na leđa	
3 mjeseca	sjedi uz oslonac; priprema se za podizanje u sjedeći položaj	poseže za kolutom koji visi; poseže za predmetom s obje ruke
3 mj. i 3 tj.		hvata kocku
4 mj. i 2 tj.	prevrće se s leđa na bok	
6 mjeseci	nakratko sjedi samo; uz potporu se diže u sjedeći položaj; okreće se s leđa na trbuh	hvata kocku svim prstima; poseže za predmetom jednom rukom; premeće kocku iz ruke u ruku
7 mjeseci	sjedi samostalno; puže	
8 mjeseci	podiže se uz pridržavanje za predmete u uspravan položaj	
9 mjeseci	podiže se samo u sjedeći položaj; puže; hoda uz držanje	prihvaća predmet svim prstima nasuprot palcu; uzima predmet palcem i kažiprstom

11 mjeseci	samostalno stoji	
12 mjeseci	spušta se iz stojećeg u sjedeći položaj; hoda uz pomoć; puzanje usavršeno	prikladno drži olovku
13 mj. i 3 tj.		gradi toranj od 2 kocke
14 mjeseci		energično šara
15 mjeseci	dobro hoda samostalno	
16 mjeseci	penje se stubama uz pomoć	
18 mjeseci	penje se stubama ili na stolac	baca loptu u kutiju; gradi toranj od 3 kocke
23 mj. i 2 tj.	skače na mjestu	
24 mjeseca	Samostalno se penje i silazi niz stube; trči; hoda unatrag	slaže kockice u niz; gradi toranj od 6 kocaka
2-3 godine	postignuća: održava ravnotežu, naizmjenični pokreti ruku i nogu pri hodanju, hoda stubama pridružujući nogu; trči uz teškoće zaustavljanja; poskakuje, penje se	olovkom povlači okomite i vodoravne crte; crta krug (3 god.); baca i hvata loptu; uporaba malih škara; jednostavno samostalno oblačenje i obuvanje
3-4 godine	postignuća: usavršavanje ravnoteže (stoj na jednoj nozi), izmjenično penjanje stubama; usavršavanje trčanja, skakanja, skok u dalj,	usavršavanje bacanja i hvatanja; gradi toranj od 8-10 kocaka; usavršavanje hvatanja prstima; nalijevanje s obje ruke; crta kvadrat (4 god)

	<p>samostalno penjanje na tobogan i penjalicu</p>	
4-5 godina	<p>usavršavanje ravnoteže, hodanje u svim smjerovima, usavršavanje trčanja, skok u vis, u dalj, u dubinu; teškoće s preskakanjem prepreka; usavršeno penjanje, silaženje i provlačenje</p>	<p>Usavršavanje bacanja; jednoručno naličjevanje; crta trokut; složenije vještine (vožnja tricikla i slično); uspostavljanje dominantne ruke</p>
5-6 godina	<p>uspostavljena ravnoteža; hodanje poput odraslih;</p> <p>usavršavanje skakanja (preko užeta, školica);</p> <p>penjanje poput odraslog</p>	<p>Gađanje cilja loptom ;reže, lijepi, modelira;</p> <p>crta romb</p>
6-7 godina	<p>Usavršavanje ravnoteže – povezivanje hodanja, trčanja i bacanja; brzo trčanje 40 metara; usavršavanje skakanja i penjanja</p>	<p>Bacanje i hvatanje jednom rukom, uz koordinaciju cijelog tijela; vezanje vezica; usavršavanje baratanja vilicom i nožem</p>

Tablica: glavne prekretnice u razvoju motorike

Izvor: Starc, i sur., 2004.

U tablici je navedeno u kojoj dobi prosječno razvijeno dijete usvaja pojedinu motoričku vještinu.

3.3. Motoričke sposobnosti i poticajna okolina

Motorika se ne događa spontano, za nju je potrebna volja i poticajna okolina koja ima ulogu poticanja djeteta na razvoj određenih vještina u određenom razdoblju. Manjak poticajne okoline negativno utječe na razvoj motorike dok bogato poticajno okruženje ima pozitivan učinak (Vasta i sur., 2005).

Veći dio motoričkih aktivnosti djeca stječu kroz igru što pridonosi stimulaciji mozga u daljnjem procesu učenja. Tako se u predškolskoj dobi razvijaju pokreti:

- kretanja (hodanje, preskakivanje, trčanje, skakutanje na jednoj nozi, penjanje)
- manipuliranja predmetima (bacanje, hvatanje, udaranje)
- održavanja ravnoteže (okretanje, hodanje po gredi, istezanje).

Sva djeca imaju predispozicije za razvoj vještina koje se usavršavaju samo kod onih koji se na njih usmjeravaju te ovise o razvoju mišića, živčanih vlakana i drugih činitelja (Vasta i sur., 2005).

3.4. Važnost pravilnog motoričkog razvoja kod djece

Za djetetovu samostalnost, stjecanje znanja o odnosima u prostoru i upoznavanje svijeta koji ga okružuje važni su pokret i kretanje prostorom koje dijete stječe kroz motorički razvoj. Ljudsko tijelo ima važnu ulogu u svim intelektualnim procesima jer je napravljeno kao usklađeni, osjetilni receptor za prikupljanje informacija (Hannaford, 2007).

Mozak prikuplja informacije iz okoline pomoću osjeta, čija je osnovna zadaća obrada prikupljenih informacija.

Dendriti su produžeci neurona koji omogućavaju komunikaciju između živčanih stanica, stvarajući komunikacijsku mrežu a to je učenje i razmišljanje te mentalne funkcije koje stvaraju pokret i kretanje kod djece predškolske dobi.

Uz pet osnovnih osjetila (vid, sluh, miris, dodir, okus), djeca najviše informacija dobivaju putem naših „unutarnjih osjetila“ – vestibularnog i proprioceptivnog, temeljnih osjetila za razvoj vještina i učenje (Strsoglavec, 2016).

Svjesnost o položaju našeg tijela u odnosu na gravitaciju ovisi o vestibularnom sustavu koji je smješten u unutarnjem uhu a njegova aktivacija mozak čini budnim i potiče ga na stvaranje novih neuronskih veza

Vestibularni sustav smješten je u unutarnjem uhu, a omogućuje nam svjesnost o položaju našeg tijela u odnosu na gravitaciju te u kojem smjeru idemo (gore, dolje, naprijed, natrag ili u krug) ili koliko brzo se naše tijelo kreće ili miruje. Vestibularna aktivacija čini mozak budnim te ga potiče na stvaranje novih neuronskih veza. Taj sustav aktivira se vrtnjom (vrtuljak, na stolici, oko svoje osi), ljuljanjem, kolutom naprijed i unatrag, kotrljanjem (Hannaford, 2007).

Propriocepcija je tjelesni osjet usko povezan s vestibularnim sustavom. Svi mišići imaju proprioceptorne receptore koji iz tijela u mozak šalju informacije gdje nam se nalazi pojedini dio tijela i što se od njega očekuje. Pri tome se biraju aktivnosti ili igre kao što su „vožnja tački, bacanje kamenčića, guranje teških predmeta, zabijanje čavlića itd. (Strsoglavec, 2016).

Prema Rajoviću (2017) gruba motorika se osim vestibularnim i proprioceptivnim aktivnostima razvija pjesmicama s pokretom i zadacima ravnoteže. Vještine fine motorike provode se kroz svakodnevne aktivnosti kao što su: hranjenje, oblačenje i svlačenje, vezanje vezica, kopčanje gumba te različite tehnike likovnog odgoja (trganje papira, rezanje škaricama, crtanje, slikanje, oblikovanje plastelinom). Iz svega navedenog vidljiva je važnost likovnog odgoja u razvoju motorike djece predškolske dobi.

4. CRTANJE I SLIKANJE KAO PODRŠKA RAZVOJU MOTORIKE

Osnovni pokreti polazište su za motoričke vještine. Motivirano dijete će isprobavati nove stvari te tako stjecati iskustva o sebi, o pojavama, stvarima i ljudima oko sebe. Motorički razvoj odvija se postupno, u prvoj i drugoj godini života razvijaju se rudimentarna ponašanja, kao što su puzanje, sjedenje, prevrtanje, stajanje i hodanje (Starč i sur., 2004).

Fina motorika odnosi se na hvatanje sitnih predmeta prstima i šakom te pravilno držanje olovke. Vrlo je važna za likovno izražavanje i razvoj likovnih sposobnosti djece. Kod predškolske djece može se pratiti sedam osnovnih motoričkih sposobnosti: ravnoteža, snaga, brzina, koordinacija, gipkost, preciznost i izdržljivost. Likovno izražavanje djece rane i predškolske dobi ovisi o njihovom cjelokupnom razvoju te sposobnosti i načinu na koji djeca manipuliraju likovnim materijalom (Starč i sur., 2004).

Prema Herceg motoričke sposobnosti dijele se na kvantitativne što uključuje spretnost, i tehničku vještinu, i kvalitativne koja se odnosi na motoričku osjetljivost. Svako dijete određene vještine i sposobnosti razvija svojim tempom na jedinstven način. Djeca u svojim radovima često koriste razne likovne elemente. U početku su to točke, potom crte pa boje, a kasnije razna geometrijska tijela i likovi nepravilnog oblika.

4.1. Znakovi, simboli i piktogrami/ideogrami kao jedinstven aspekt dječjeg likovnog izraza

Dječje likovno stvaranje i izražavanje je urođeno i ono je rezultat individualnog rada i sposobnosti koja se razvija iz potencijala dječjeg bića a ne uči se od društvene okoline. U likovnom izričaju djeca koriste znakove i simbole kao sredstvo komunikacije kako bi izrazili emociju, poslali poruku i prikazali nam nacrtane/naslikane odnose. Djeca se često izražavaju po nametnutim modelima koje su prekopirali od vršnjaka ili odraslih što rezultira siromašnim i nekreativnim likovnim izrazom, npr. sunce sa zrakama, cvijet s kružnicom u sredini, kuća s trokutastim krovom.

Takav način rada bi trebalo izbjegavati jer koči dječju maštu i kreativnost te utječe na njihov emocionalni razvoj, ali dozvoliti im izražavanje simbolima koji za njih imaju određeno značenje (srce-ljubav, kuća-toplina doma, cvijet- ljepota, sunce-ugoda i toplina). Crtanjem tih simbola moguće je prikazati događaj ili misao (Balić Šimrak, Markulin, Perus, 2011).

4.2. Tehnika crtanja i razvoj fine motorike kod djece

Najčešće crtačke tehnike kod djece predškolske dobi su: ugljen, olovka, flomaster, tuš. Njihovo redovito korištenje djetetu pruža slobodu u izražavanju emocija, stanja i raspoloženja, a cilj je razviti finu motoriku finim i preciznim pokretima.

Ugljen je specifičan materijal koji ostavlja suhi, mekani i prašnjavi trag na hrapavom papiru. Lako se briše, omogućuje razmazivanje i postizanje ploha različitih širina i debljina te različitih tonskih vrijednosti od sive do crne. Postoje dvije vrste ugljena: prirodni drveni ugljen i prešani ugljen, a djeca uglavnom koriste ugljene štapiće koji ostavljaju debeli trag (Jurković, 2011).

Zbog mekoće ugljena svaki pokret i drhtaj ruke ostavlja trag na papiru ali se istovremeno gube pojedinosti i oštrina. Stoga djeca imaju mogućnost crtati šiljkom ugljena jer time postižu jasnoću crteža, ali i prahom ugljena jer tada rad dobiva mekoću i smireniju atmosferu (Jakubin, 1999).

Olovka

Olovka je likovni alat koji se dijeli u tri osnovne grupe: tvrde, srednje tvrde i mekane olovke. Najčešće se mekane olovke koriste u slobodnom likovnom izrazu, dajući crtežu oštrinu i preciznost. Tvrde olovke ovisno o pritisku na papir ostavljaju prejak ili preslab otisak, zato dijete samostalno istražuje koliki je pritisak potreban na papir. Stoga je crtanje olovkom idealno za precizne pokrete koji su ključni za razvoj fine motorike (Jakubin, 1999).

U ovoj suhoj crtačkoj tehnici djeca imaju mogućnost povlačenja finih, preciznih i oštih linija. Crtanje olovkom daje više likovnih vrijednosti: svijetle i tamne, tanke i debele crte, toniranje svjetlosti i sam karakter crteža (Jakubin, 1999).

Kako se dijete razvija tako se razvija fina motorika, npr. djeca u dobi od godine dana olovku drže cijelom šakom. U dobi 2.-3.godine dijete nepravilno drži olovku prstima, dok u dobi od 3.-4.godine drži olovku palcem, kažiprstom i srednjim prstom pomičući cijelu šaku. Pravilno držanje olovke slijedi u dobi od 4.-6.godine, kada je motorički zrelije. Predškolska djeca često mijenjaju vrstu hvata olovke i ruku kojom crtaju, što ovisi o zadatku i detaljima koje žele nacrtati. (Škrbina, Šimunović, 2004; Braswell, Rosengren, Pierroutsakos, 2007).

Crtanje flomasterima omiljena je dječja tehnika crtanja jer su boje intenzivne i prozračne te su zastupljene u mnogobrojnim nijansama. Prigušene tonove dobivamo slikanjem bojom preko boje čekajući da se prvi sloj osuši. Linije izvučene flomasterima su jednake debljine i intenziteta. Flomasteri se razlikuju u širini filca. Tako su široki flomasteri pogodni za ispunjavanje većih ploha što kod djece stvara veliko zanimanje i interes. Karakterizira ih jarkost boja i ista linija bez obzira na dječji pritisak na papir, koji se očituje stupnjem razvoja motorike. Prednost crtanja flomasterima je linearno i plošno izražavanje (Jakubin, 1999).

Crtanje tušem crtačka je tehnika koja također doprinosi razvoju fine motorike. Djeca u dobi od 4.-6.godina uglavnom crtaju štapićima, umačući ih u bočicu tuša. Boje se najčešće razlijevaju pa površine nisu ravnomjerno popunjene a rad dobiva različite tonske vrijednosti. Prednost ove tehnike je u mogućnosti dobivanja tankih i širokih linija, ovisno da li slikamo štapićem ili perom.

4.3. Tehnika slikanja i razvoj fine motorike kod djece

Slikarskim tehnikama intenzivno se razvija fina motorika jer iste zahtijevaju precizno i pažljivo baratanje kistom, papirom, škalicama, tušem i slično.

Kolaž je slikarska tehnika u kojoj se rezanjem, trganjem i lijepljenjem različitih materijala na plohu dobiva se likovni rad. Djeca jasličke dobi najčešće trgaju papir dok

djeca starije vrtičke dobi isti režu škaricama. Ova tehnika razvija kreativno likovno razmišljanje i najbliža je dječjoj igri. Sastoji se od nekoliko razina u kojima djeca prvo osmisle ideju, biraju boju i oblik papira, isti režu škarama a potom slažu i lijepe na papir (Jakubin, 1999).

Akvarel je tehnika dobivena slikanjem s vodenim bojama u miješanju s vodom a rezultat su prozirni tonovi. Postoje dva načina slikanja: na suhoj i na mokroj podlozi. Djeci je primamljivije slikanje na mokroj podlozi jer mogu koristiti različite alate (spužvice, krpice, prste) kojima moče papir te dobivaju razlivenu boja na papiru stvarajući novi efekt rada (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Jakubin (1999) navodi pastel kao prijelaz između crtačkih i slikarskih suhих tehnika jer se njime vrlo uspješno može crtati i slikati. U radu s djecom koriste se voštane, uljane i suhe paste. Motorika u radu ovom likovnom tehnikom je važna jer za slikanje s pastelama poželjna je lagana ruka i blagi pritisak na papir. Djeca vole slikati pastelama jer se pastelni štapići lagano razmazuju i omogućuju brzo stvaranje likovnog sadržaja. Mogućnost je nanošenja u nekoliko slojeva pa se boje međusobno miješaju čime dobivamo novu dimenziju rada.

4.4. Analiza dječjeg likovnog uratka s aspekta razvoja motorike

Prema Braswelu i sur. crtanje kao aktivnost uključuje kognitivne i motoričke vještine: kontrolu pokreta, hvat, pamćenje, vizualnu percepciju usmjeravanje pažnje, sposobnost prezentiranja, motoričko planiranje. Kvaliteta crteža ovisi o težini zadatka i o temi crteža. Dječji crtež može sadržavati više i manje detalja što ovisi o razvoju lijeve i desne hemisfere mozga. Dječji crtež koristi se u više svrha kao što su istraživanje, rješavanje problema i razvoj ideja. Crtanje i razvoj vještine crtanja prethodi razvoju vještine pisanje. Kod istraživanja dječjeg crteža u obzir se uzimaju sve navedene vještine. Proučavanjem i analizom tih vještina mogu se pravovremeno otkriti i ublažiti ili ukloniti teškoće u pisanju.

5. ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Predmet istraživanja rada je slikanje i crtanje u dječjem vrtiću kao podrška razvoja motorike.

Ciljevi rada su važnost razvoja motorike kod djece predškolske dobi kroz slikanje i crtanje. Likovno izražavanje je vrlo važno sredstvo komunikacije kod djece predškolske dobi. Na taj način djeca razvijaju kreativnost i motoričke sposobnosti koje pridonose njihovom zdravom fizičkom i mentalnom razvoju.

Likovni radovi u analizi su razvrstani prema temi i dobi djece. Dob djece od 1. do 3. godine u fazi šaranja, držanje olovke cijelom rukom, slobodno crtanje bez šablone. Dob djece od 4. do 6. godine u fazi dodavanja detalja. Dob djece od 5. do 7. godine crta lice po šablone i priči. Kroz radove se protežu različite tehnike crtanja i slikanja.

Metode koje su korištene pri izradi rada su: analiza i sinteza, indukcija i dedukcija, apstrakcija, metoda kompilacije i generalizacije. Na teorijskoj razini u radu se analizirao razvoj motorike djece po dobi, a na praktičnoj razini analizirani su dječji likovni radovi prema dobi djece.

Teme su naznačene velikim početnim slovima: A-Faza šaranja, držanje olovke cijelom rukom, slobodno crtanje bez šablone; B-Faza dodavanja detalja; C-Faza crtanja po šablone i priči. Dob djeteta naznačen je rimskim brojevima: I –1.god., II –2.god., III - 3.god., IV –4.god., V –5.god., VI –6.god., VII –7.god.

Dijete drži olovku cijelom rukom. Slobodnim crtanjem bez šablone crta krugove podjednake veličine gdje se linije krugova sijeku. Daje važnost velikim krugovima koji su zauzeli središnji prostor papira.

Slika 1: A, I

Dijete drži olovku cijelom rukom dok prstićima druge ruke pridrži vrh olovke. Povlači linije u različitim smjerovima te je vidljivo da želi popuniti cijeli papir, bez obzira što je krenulo crtati s lijeve strane papira prema desnoj.

Slika 2: A, I

Djeca drže olovke punom šakom koristeći lijevu i desnu ruku. Linije šaranja se protežu duž cijelog papira, međusobno se sijeku. Dio linija je isprekidan.

Slika 3: A, II

Dijete pravilno drži olovku desnom rukom dok lijevom pridržiava papir. Crta krugove različite veličine počevši od sredine papira prema krajevima.

Slika 4: A, III

Dijete punom šakom drži olovku. Crte povlači slobodno u različitim smjerovima ali crta i krugove, kojima daje važnost jer ih je smjestilo u središnji dio papira. Linijama je iskoristilo cijeli papir.

Slika 5: A, II

Djeca bojom za prstiće slikaju zajednički rad otiskujući svoje dlanove na papir. Koriste obje ruke i cijelu podlogu papira iako svako dijete započinje od sebi bližeg prostora. Upotrebljavaju osnovne boje: crvenu, žutu, plavu i zelenu.

Slika 6: A, II

Djeca štapićima s vatom slikaju po papiru trudeći se cijeli papir prekriti vodenim bojama. Jednom ili objema rukama ostavljaju tragove boje koja u kombinaciji s vodom ostavlja neravnomjeran trag boje.

Slika 7: A, II

Djeca kistovima i crvenom temperom slikaju, držeći kist punom šakom ili s tri prsta. Vidljivo je da svi kreću slikati od sredine papira prema rubovima. Cilj im je oslikati cijeli papir.

Slika 8: A, III

Dijete ravnim linijama započinje crtež. Kreće od dna papira prema gore. Koristi jednu boju, lokalnu kakvo je u prirodi. Crta drvo dodavajući detalje crtežu. Smeđim flomasterom povlači kratke precizne linije označavajući grane, dok po deblu drveta podebljava linije kako bi i ono dobilo na važnosti.

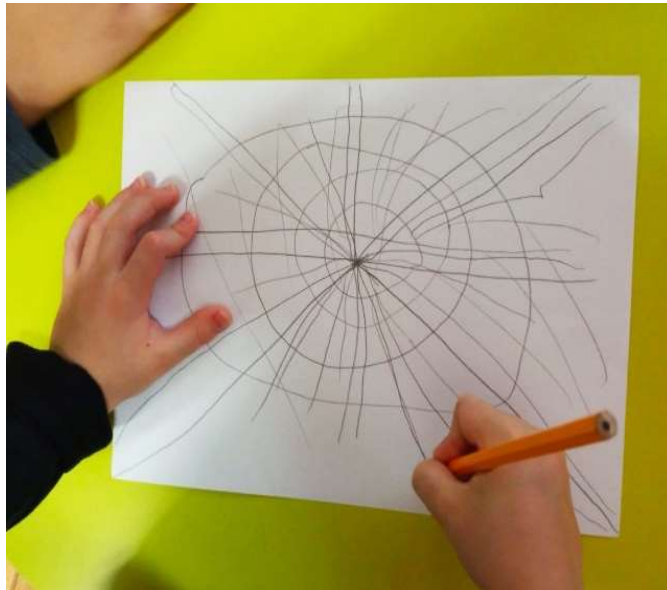

Slika 9: B, V

Slika 10: B, V

Crtež predstavlja paukovu mrežu. Dijete je počelo crtati od sredine papira, crtajući krugove od manjeg prema većem. U središtu papira nacrtalo je točku iz koje povlači dugačke i nešto kraće linije na sve strane prema rubovima papira.

Slika 11: B, VI

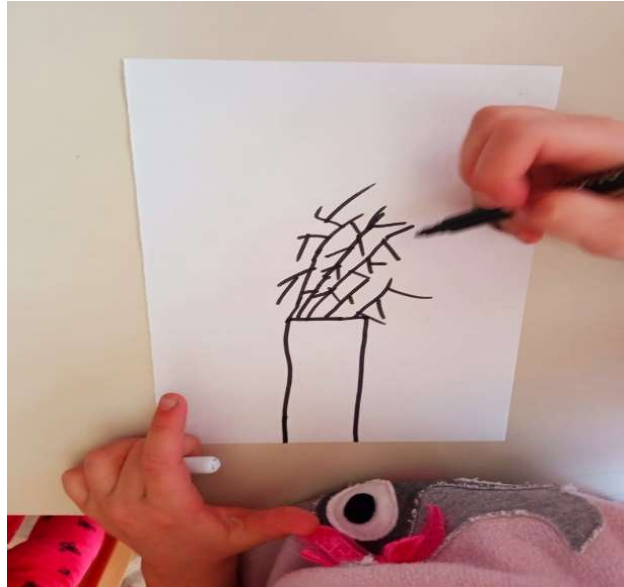
Drvenim čačkalicama dijete je ostavilo točkasti trag u obliku srca. Plastičnim štapićem slika linije unutar srca, koristeći dvije osnovne boje: zelenu i crvenu. Kod djeteta je vidljiv pincetni hvat.

Slika 12: B, V

Dijete je okomito okrenulo papir te počelo crtati deblo drveta od donjeg djela papira. Deblo ima pravokutni oblik i iz njega niču dugačke i kratke linije koje asociraju na grane drveta. Crtež je nacrtan crnom bojom u tehnici flomaster.

Slika 13: B, V

Pravilno držeći kist vodenim bojama dijete je nacrtalo crvena srca. Popunilo je cijeli papir a srca precizno obojalo unutar linija. Papirom dominira najveće srce koje ima crne oči, nos i nasmiješena usta. Na desnoj strani papira nacrtan je ljubičasti balon. Crtež odaje djetetovu emociju. Srcima nam želi simbolizirati trenutno stanje.

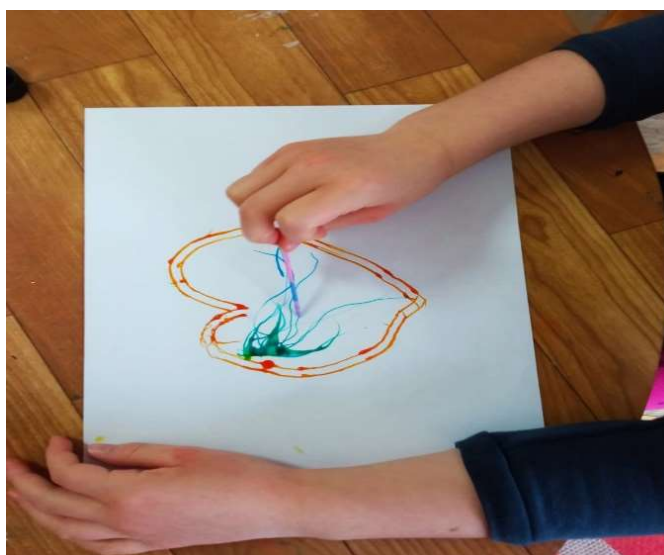
Slika 14: B, VI

Nacrtano je deblo drveta na donjem dijelu papira te obojano okomitim potezima flomastera. Na deblo su dodane kratke i malo duže linije koje simboliziraju grane drveta. Dijete koristi lokalnu smeđu boju.

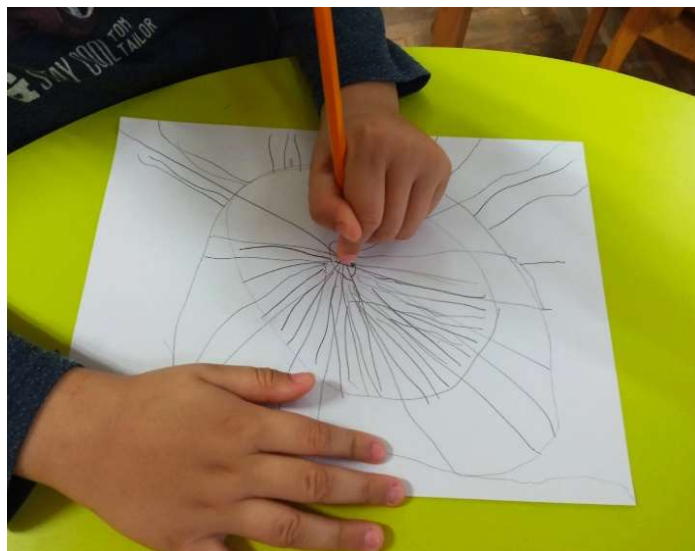
Slika 15: B, V

Crtež zauzima središnji dio papira. Okvir srca nacrtan je s dvije srcolike crvene linije, dok je unutrašnjost linija obojan žutom bojom. Plastičnim štapićem dijete povlači zelene linije podebljavajući ih, kako bi obojalo unutrašnjost srca.

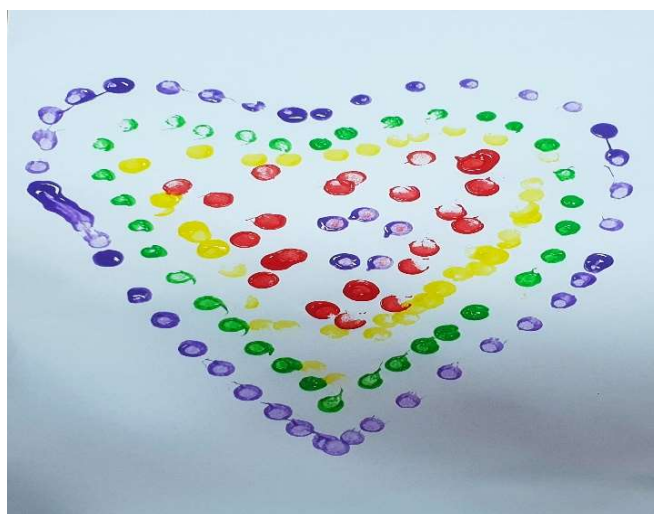
Slika 16: B, V

Drvenom olovkom dijete crta paukovu mrežu. U središnjem djelu papira nacrtalo je točku iz koje povlači guste ravne linije prema manjem krugu. Manji krug spaja se s većim krugom rijedim linijama a iz većeg kruga povlači linije prema rubovima papira, kako bi popunilo cijeli papir.

Slika 17: B, V

Dijete je nacrtalo točkasto srce koristeći tople boje tempere. Srce je zauzelo prostor cijelog papira. Precizno je točkalo kako bi razmak između točaka bio podjednak te je boje rasporedilo prema vlastitom izboru. Od najvećeg srca ljubičastih točaka, preko zelenih i žutih do crvenih točaka kojima je popunilo najmanje srce.

Slika 18: B, VI

Osnovnim bojama tempere i vatenim štapićima dijete slika srce ostavljajući točkasti trag na papiru. Crtež započinje točkajući najveće srce prema manjem.

Slika 19: B, VI

Ljubičastom bojom vatenim štapićem dijete slika srce točkajući od većeg prema manjem po dva reda iste boje. Crteže je pozicioniran u središnji dio papira.

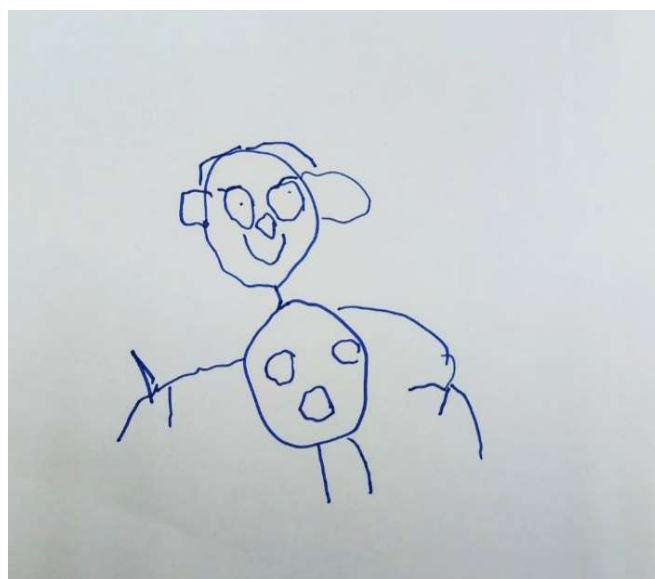
Slika 20: B, V

Dijete je nacrtalo portret prijatelja koristeći plavu boju u tehnici flomaster. Crtež je smjestilo u središnji dio papira. Glavi i trupu je dalo više značenja nego udovima.

Najviše detalja je nacrtalo na glavi što govori da mu je taj dio tijela i najbitniji a i glavom započinje crtež.

Slika 21: C, V

Slika 22: C, V

Portret prijatelja u toploj žutoj boji zauzeo je desnu stranu papira što je vidljivo da je dijete krenulo crtati od sredine papira. Nproporcionalni trup naspram ostalih dijelova tijela. Podebljani detalj na sredini trupa djetetu nešto predstavlja. Kosu je također naglasilo podebljavanjem kratkih linija što daje dojam da se radi o portretu dječaka.

Slika 23: C, V

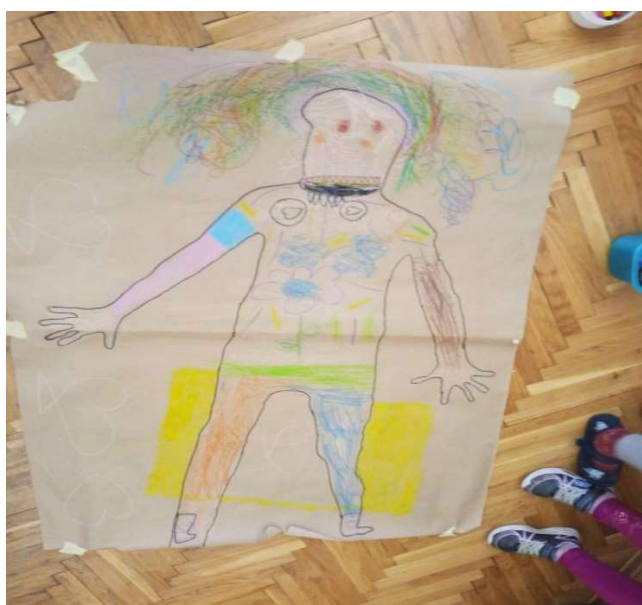
Zajednički rad tijela djeteta u tehnici pastele. Djeca koriste osnovne tople boje te svako dijete crta određeni dio tijela i organe. Jednaku važnost pridaju vanjskom izgledu djevojčice kao i organima u tijelu o kojima su prethodno učili.

Slika 24: C, VI

Slika 25: C, VI

Slika 26: C, VI

Portret djevojčice u tehnici slikanja kistom i vodenim bojama. Dijete koristi crnu boju. Portret sadrži mnoštvo detalja. Vidljivo je da djevojčica ima dugu kosu spletnu u kike te dijete detaljno dočarava odjeću djevojčice. nakon što ju je naslikalo precizno ju je vodenim bojama obojalo.

Slika 27: C, VII

Slika 28: C, VII

Crtež predstavlja portret djevojčice koji se smjestio u središnji dio papira. Nacrtanim srcima na lijevoj strani papira i na haljini te osmijehom na licu, crtež odaje trenutnu emociju autora. Važnost pridaje kosi, čija frizura podsjeća na dugu.

Slika 29: C, VII

Portret djevojčice zauzima cijeli papir. Precizno je nacrtan svaki detalj koji vidi autor na zadanom modelu. Jednaku važnost pridaje odjeći kao i dijelovima tijela. Crtež dočarava vedrinu u tehnici olovka.

Slika 30: C, VII

Zajednički rad djece na portretu djevojčice u pastelnoj tehnici. Djeca koriste uglavnom tople boje, dok crnom bojom crtaju obrve, nos i oko. Obojan je svaki detalj lica.

Slika 31: C, VII

Slika 32: C, VII

Slika 33: C, VII

Djeca koriste svoje tijelo u crtanju različitih oblika i linija. Različitim položajem tijela te pokretima ruku i nogu crtež izražava osjećaje koje u njima izaziva slušanje glazbe različitog tempa. Rad je izveden u tehnici pastela.

Slika 34: C, VI

Slika 35: C,VI

Slika 36: C, VI

Slika 37: C, V

Slika 38: C, V

Slika 39: C, V

6. ZAKLJUČAK

Najdraža dječja aktivnost je crtanje i slikanje iz kojeg proizlazi interes za likovne aktivnosti koje se kod djece javljaju vrlo rano. Već od 10 mjeseci dijete počinje držati olovku ili bojicu cijelom šakom te i iako to nepravilno čini treba ga poticati i pohvaliti. Kroz godine i razinu razvoja držanje olovke sve je pravilnije. Tako s 4 i 5 godina, motorički razvoj šake i prstiju je potpuno razvijen, djeca prepoznaju boje, oblike, pravilno drže olovku ili kist te posvećuju pažnju detaljima na crtežu. Kada čujemo za crtanje i pisanje pomislimo na olovku i papir, ali djeci ta aktivnost znači puno više. Ona predstavlja cijeli svijet mašte i kreativnosti kroz koju otkrivaju svoje talente i vještine, sebe, svoje poglede na svijet. Sate i sate djeca mogu provesti u likovnim aktivnostima, a one im često pomažu da iskažu svoje osjećaje, da prikažu stvari koje vole i žele, stvari koje ih smetaju. Promatrajući i analizirajući dječje crteže možemo puno naučiti i saznati o djetetu i njegovim osjećajima.

Crtanje i slikanje uvelike pomaže djeci u razvoju motorike. Razvijaju i jačaju mišiće ruku i šake, uče kako pravilno držati olovku, kontrolirati pokrete ruku. Motorički razvoj pomaže i u drugim aktivnostima, npr. pravilno držanje olovke dok crtaju osnova su za razvoj sposobnosti pisanja. Također razvoj mišića šake i zapešća predstavlja prednost u bavljenju sportom.

U mozgu, različita područja su povezana, tako je područje za finu motoriku usko povezano s područjem zaduženim za govor. Često vidimo djecu da dok crtaju plaze jezik i kruže njime u istom smjeru kao pokret rukom a to je posljedica aktiviranja jednog područja koje potiče aktivaciju drugog.

Kroz crtanje i slikanje dijete promišlja, uči i imenuje boje, usvaja oblike, razvija korisne sposobnosti kao što su mašta i kreativnost. Kreativnost uči sagledati stvari iz više kutova, rješavati probleme na različite načine, razvija samopouzdanje i otvorenost. Sve te kvaliteta pomažu djetetu da se bolje nosi u svakodnevnim životnim situacijama.

Izražavanje emocija kroz crtež može djetetu pomoći da ga bolje razumijemo i da mu pomognemo kada se radi o negativnim emocijama, zbog kojih može biti zabrinuto i nesigurno jer nije naučeno nositi se s takvim situacijama. Dok vesele boje i svijet mašte kada crta, slika ili boja, kod djece podiže osjećaj ugone i donosi osmijeh na lice.

Crtanje i slikanje je aktivnost koja pruža puno mogućnosti: uči dijete bojama, podiže samopouzdanje ali istovremeno relaksira i pruža zadovoljstvo, stoga je važno da djecu svakodnevno potičemo na igru koja im istovremeno razvija motoriku i kreativnost.

7. LITERATURA

Knjige:

1. Anning, A., Ring, K., (ebook) (2004). „Making Sense of Children“s drawings, McGraw-Hill Education“. (UK).
2. Balić Šimrak, A.; Markulin, V., & Perus, M. (2011). „Komunikacija putem slikovnih simbola i njena pojavnost u dječjim likovnim radovima“. Zbornik radova: Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju, €CNSI, Zagreb
3. Berk, L. E. (2006). „Psihologija cjeloživotnog razvoja“. Zagreb : Naklada Slap.
4. Bodulić, V., (1982): „Umjetnički i dječji crteži, priručnik za odgajatelje i nastavnike“. Školska knjiga, Zagreb
5. Grgurić, N.; Jakubin, M. (1996): „Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik“. Zagreb: Educa.
6. Hannaford, C. (2007): „Pametni pokreti – Zašto ne učimo samo glavom/gimnastika za mozak“. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
7. Herceg, I., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010): „Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi“. Zagreb: Alfa d.d.
8. Jakubin, M. (1999): „Likovni jezik i likovne tehnike: temeljni pojmovi“. Zagreb: Educa.
9. Rajović, R. (2017). „Kako igrom uspješno razvijati djetetov IQ“. Split: Harfa.
10. Starc, B., Čudina - Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). „Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi : priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi“. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga
11. Škrbina, D., Šimunović, D., (2004). „Terapijska intervencija kroz igru“. Zagreb: Dijana Škrbina
12. Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A., (2005). „Dječja psihologija“. Zagreb: Naklada Slap.

Članci u časopisima:

Balić- Smirak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16-17(62-63), str. 2-8.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=184161,
(01.02.2021.)

Braswell, G. S., Rosengren, K. S., Pierroutsakos, S. L. (2007). Task Constraints on preschool Children's Grip Configuration during Drawing. *Developmental Psychobiology*, 49 (2), 216 – 225.

Internetski izvori:

1. Strsoglavec, H. (2016). O poremećaju senzorne integracije i praktični savjeti za roditelje, dostupno na <https://www.krizevci.info/2016/10/23/o-poremecajusenzorne-integracije-i-prakticni-savjeti-za-roditelje/> (27.07.2021.)

8. PRILOZI

Prilog 1. popis slika

1. Slika 1-2: A, I (motorički razvoj, držanje olovke, olovka, 1.god)
2. Slika 3 i 5: A, II (motorički razvoj, držanje olovke, olovka, 2.god)
3. Slika 4: A, III (motorički razvoj, držanje olovke, olovka, 3.god)
4. Slika 6: A, II (motorički razvoj, tempera, slikanje prstićima, 2.god)
5. Slika 7: A, II (motorički razvoj, vodene boje, slikanje spužvicom na štapiću, 2.god)
6. Slika 8: A, III (motorički razvoj, tempera, slikanje kistom, 3.god)
7. Slika 9, 10, 13, 15: B, V (motorički razvoj, faza dodavanja detalja, flomaster, 5.god)
8. Slika 11: B, VI, 17: B, V (motorički razvoj, crtanje prema sjećanju, olovka, paukova mreža, 5-6 god)
9. Slika 12, 16: B, V (motorički razvoj, izražavanje emocije- ljubav, tuš u boji, čačkalica, 5 .god)
10. Slika 14: B, VI (motorički razvoj, izražavanje emocije- ljubav, vodene boje, kist, 6.god)
11. Slika 18-20: B, VI (motorički razvoj, izražavanje emocije-ljubav, tempera, štapić za uši, 6.god)
12. Slika 21-23: C, V (faza crtanja po šablوني i prema priči, flomaster, 5.god)
13. Slika 24-26: C, VI (faza crtanja prema priči i dodavanje detalja, pastela, 6.god)
14. Slika 27-28: C, VII (faza crtanje po šablوني, portret, vodena boja, 7.god)
15. Slika 29-30: C, VII (crtanje po sjećanju, olovka, 7.god)
16. Slika 31-33: C, VII (slikanje prema priči, tempera, spužvica, 7.god)
17. Slika 34-36: C, VI (crtanje prema slušanju glazbe, pastela, 6.god)
18. Slika 37-39: C, V (crtanje prema slušanju glazbe, pastela, 5.god).

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.